

ROZDZIAŁ 12

INFRASTRUKTURA INSTYTUCJONALNA W PROCESIE WSPIERANIA DZIAŁALNOŚCI INNOWACYJNEJ MŚP WE FRANCJI - WNIOSKI DLA POLSKI

Wprowadzenie

Budowanie przewagi konkurencyjnej w oparciu o innowacje, stało się odpowiedzią na wyzwania rozwojowe jakie XXI w. stawia, zarówno w skali mikro jak i makro, tak przedsiębiorstwom, jak i gospodarce jako całości. Innowacyjność stanowi istotną determinantę procesów ekonomicznych, jest również podstawowym źródłem trwałego wzrostu gospodarczego.

Jednym z kluczowych czynników decydujących o konkurencyjności przedsiębiorstw w dobie globalizacji są innowacje. Gwałtowny rozwój nowoczesnych technologii zmienił uwarunkowania funkcjonowania przedsiębiorstw oraz możliwości osiągnięcia przez nie sukcesu rynkowego (Knap-Stefaniuk A, 2007). Presja innowacji odnosi się do wszystkich rodzajów przedsiębiorstw, jak również do zróżnicowanych aspektów ich działalności, obejmując nowe produkty, technologie w procesie wytwarzania lub świadczenia usług, aspekty organizacyjne, a także relacje z partnerami. Warunkiem rozwoju przedsiębiorstw w gospodarce globalnej jest ich dostosowywanie do zmieniającego się otoczenia. Dla przedsiębiorstw działających w warunkach niestabilnych, bądź w sektorze o dużej presji konkurencyjnej adaptacja jest strategią kosztowną i często trudną do praktycznego wdrożenia, co wynika z konieczności ciągłego przetwarzania zdobytej wiedzy w codziennym działaniu, czyli permanentnego uczenia się (Penc J, 2007).

Istotnego znaczenia nabiera więc tworzenie, zarówno na poziomie regionalnym jak i ogólnonarodowym środowiska pobudzającego przedsiębiorstwa, również małe i średnie, do podejmowania działalności innowacyjnej. Istotnym jego elementem powinien stać się Narodowy System Innowacji (NSI). Jego sprawne funkcjonowanie może być gwarantem kreowania efektywnego środowiska innowacyjnego w danej gospodarce. Konieczność kompleksowych rozwiązań w tym zakresie potwierdza teza Ch. Frejmana, wg którego NSI to sieć instytucji publicznych i prywatnych współdziałających między sobą, a ich aktywność i interakcje inicjują zarówno import, jak i dyfuzję nowych technologii (por. np. Okoń-Horodyńska E., 1998.).

Jednym z narzędzi oceny poziomu innowacyjności jest, opracowany na zlecenie Komisji Europejskiej, w ramach realizacji Strategii Lizbońskiej, Sumaryczny Indeks Innowacyjności (Sumary Innovation Index-SII). Pozwala on na analizę porównawczą poziomu innowacyjności państw członkowskich, na podstawie wybranych wskaźników, opisujących różnorodne elementy wpływające na stan innowacyjności gospodarki. Analiza danych zawartych w tabeli 1 potwierdza znacznie niższy poziom wskaźników tworzących indeks SII w Polsce, w stosunku do Francji. Wyróżniono w nim dane odnoszące się bezpośrednio do poziomu innowacyjności związanego z sektorem MŚP. Na szczególną uwagę zasługuje więc bardzo niski poziom innowacji własnych wprowadzanych przez MŚP

w Polsce. Natomiast warto odnotować kształtujący się na poziomie UE27 wskaźnik związany z kooperacją w zakresie innowacji realizowanych przez MŚP.

Tabela 1 Wskaźniki tworzące indeks SII Polska i Francja na tle UE (wg EIS 2009)

	Wymiary i wskaźniki EIS	Wartość wskaźnika Dla Francji	Wartość wskaźnika dla UE27	Wartość wskaźnika dla Polski
SIŁY SPRAWCZE INNOWACJI (ENABLERS)				
	Zasoby ludzkie (Human resources)			
1.1.1.	Liczba absolwentów kierunków ścisłych i technicznych oraz społecznych i humanistycznych na 1000 mieszkańców w grupie wiekowej 20-29	60,2	40,3	52,9
1.1.2	Liczba osób posiadających stopień doktora w naukach ścisłych i technicznych oraz społecznych i humanistycznych na 1000 mieszkańców w wieku 25-34 lat)	1,13	1,11	0,86
1.1.3	Udział (%) osób z wykształceniem wyższym w grupie wiekowej 25-64	26,8	23,5	18,7
1.1.4	Udział (%) osób w kształceniu ustawicznym w przedziale wiekowym 25-64	7,4	9,7	5,1
1.1.5	Udział (%) osób w grupie wiekowej 20-24, które ukończyły edukację co najmniej na poziomie szkoły średniej	82,4	78,1	91,
	Finansowanie i wsparcie (Finance and support)			
1.2.1	Udział wydatków publicznych na B+R w PKB (w %)	0,74	0,65	0,38
1.2.2	Udział inwestycji venture capital w przedsięwzięcia jako % PKB	0,099	0,107	0,017
1.2.3.	Kredyty prywatne jako % PKB	1,23	1,31	0,4
1.2.4	Dostęp przedsiębiorstw do stałych łączy internetowych (z przepustowością co najmniej 144 Kbit/s) (% firm)	89,0	77	53
DZIAŁALNOŚĆ PRZEDSIĘBIORSTW (FIRM ACTIVITIES)				
	Inwestycje przedsiębiorstw (Firm investments)			
2.1.1	Udział wydatków przedsiębiorstw na B+R w PKB (w %)	1,31	1,17	0,18
2.1.2	Wydatki na technologie informacyjne (% PKB)	3,1	2,7	2,6
2.1.3	Wydatki na innowacje nie związane z pracami B+R (% obrotów)	0,33	1,03	1,03
	Powiązania i przedsiębiorczość (Linkages & entrepreneurship)			
2.2.1	Udział (%) MSP wprowadzających własne innowacje w ogólnej liczbie MSP	28,3	30,0	17,2
2.2.2	Udział (%) MSP kooperujących w zakresie innowacji w ogólnej liczbie MSP	11,5	9,5	9,3
2.2.3	Wskaźnik dotyczący odnawiania firm (liczba zakładanych i zamykanych MSP w ogólnej liczbie MSP)	--	5,1	--
2.2.4	Publikacje w ramach partnerstwa publiczno-prywatnego na million mieszkańców	27,9	31,4	1,3
	Przepustowość – Wskaźniki związane z ochroną własności intelektualnej (Throughputs)			
2.3.1	Liczba wynalazków zgłoszonych do ochrony do EPO na milion mieszkańców	119,2	105,7	3,0
2.3.2	Liczba nowych wspólnotowych znaków towarowych na milion mieszkańców	94,4	124,6	33,2
2.3.3	Liczba nowych wspólnotowych wzorów przemysłowych na milion mieszkańców	107,5	121,8	45,5
2.3.4	Bilans płatniczy w zakresie technologii jako % PKB	0,42	1,07	0,40

WYNIKI (OUTPUTS)				
	Innowatorzy (Innovators)			
3.1.1	Przedsiębiorstwa wprowadzające innowacje produktowe i usługowe jako % ogólnej liczby MSP	29,9	33,7	20,4
3.1.2	Przedsiębiorstwa wprowadzające innowacje marketingowe i organizacyjne jako % ogólnej liczby MSP	41,3	40,0	29,1
3.1.3	Innowatorzy zwiększający efektywność wykorzystania zasobów, średnia z 2 wskaźników			
3.1.3a	zmniejszone koszty pracy (% przedsiębiorstw)	34,9	18,0	13,8
3.1.3b	zmniejszenie zużycia materiałów i energii (% przedsiębiorstw)	15,9	9,6	11,6
	Efekty ekonomiczne (Economic effects)			
3.2.1	Udział (%) zatrudnionych osób w sektorach przemysłu średnio-wysokiej i wysokiej techniki w liczbie osób zatrudnionych w przemyśle i usługach	6,35	6,69	5,50
3.2.2	Udział (%) zatrudnionych osób w sektorach wiodących w liczbie osób zatrudnionych w przemyśle i usługach	15,76	14,51	10,33
3.2.3	Udział (%) eksportu wyrobów średnio-wysokiej i wysokiej techniki w eksporcie ogółem	58,9	48,1	48,9
3.2.4	Udział (%) eksportu wyrobów z wiodących sektorów usługowych wiedzy w eksporcie ogółem	--	48,7	27,9
3.2.5	Udział (%) sprzedaży nowych lub zmodernizowanych wyrobów dla rynku (new-to-market) w sprzedaży przedsiębiorstw ogółem	6,16	8,60	4,56
3.2.6	Udział (%) sprzedaży nowych lub zmodernizowanych wyrobów dla przedsiębiorstw (new-to-firm) w sprzedaży przedsiębiorstw ogółem	5,56	6,28	5,55

Źródło: Opracowanie własne na podst. : European Innovation Scoreboard 2007 Comparative analysis of innovation performance Pro INNO Europe Paper N°, s.40-43 European Innovation Scoreboard 2008. Comparative analysis of innovation performance. Pro INNO Europe Paper N°10, EC 2009, s. 51

Dwukrotnie niższy jest natomiast udział wydatków na B i R jako % PKB ze źródeł publicznych w Polsce, w stosunku do Francji, jeszcze bardziej niekorzystnie kształtują się te proporcje w odniesieniu do źródeł prywatnych. Jest to niewątpliwie jedna z najważniejszych barier wzrostu innowacyjności polskiej gospodarki.

Jednocześnie należy podkreślić wyższy od średniej unijnej poziom analizowanych wskaźników we Francji, co potwierdza stosunkowo wysoki poziom innowacyjności gospodarki francuskiej. Może to także świadczyć o skuteczności stosowanych we Francji rozwiązań i tym samym stanowić jeden z czynników rekomendujących ich wdrożenie w Polsce. Na uwagę zasługuje także względnie wysoki wskaźnik innowacyjności sektora małych i średnich przedsiębiorstw we Francji na tle pozostałych krajów Unii Europejskiej. Świadczy o tym liczba MŚP we Francji, które prowadziły działalność innowacyjną (w 2006 r 5709). Firmy te zatrudniały 151 tys. osób realizując obroty na poziomie 22 mld euro (OSEO, 2007). Warto odnotować, że 25% stanowiły przedsiębiorstwa prowadzące działalność gospodarczą krócej niż trzy lata, co świadczy o dostępności aktywności innowacyjnej także dla nowo powstałych firm. Może to stać się istotną zachętą także dla polskich przedsiębiorców. Należy podkreślić, że w przypadku Francji istotnym elementem rozwoju przedsiębiorstw innowacyjnych jest proces internacjonalizacji ich działalności (ponad 50%). Warto zwrócić uwagę, że 40% francuskich MŚP, uznanych za innowacyjne, realizuje eksport na poziomie przekraczającym 10% wartości ich produkcji już po trzech latach od rozpoczęcia przez nie działalności gospodarczej.

Niekorzystne kształtowanie się poszczególnych elementów tworzących SII dla Polski, skutkuje zdecydowanie niższą oceną innowacyjności wyrażoną w syntetycznym wskaźniku zaproponowanym przez Komisję Europejską. Należy jednocześnie odnotować niewielki, ale konsekwentny wzrost tego wskaźnika, w latach 2002-2007, dla naszego kraju i jego stabilność na poziomie dwukrotnie wyższym w odniesieniu do Francji, co prezentuje tabela 2. Jednocześnie zwraca uwagę, że przypadku Francji, w roku 2008 wartość SII była niższa niż dla Unii Europejskiej jako całości. Istnieje duże prawdopodobieństwo związku kryzysu finansowego z obserwowaną, niekorzystną dla Francji, zmianą w tym zakresie. W tym kontekście należy podkreślić wyższe, od unijnej średniej, tempo wzrostu tego wskaźnika dla Polski, co potwierdza jego istotny wzrost w roku 2008 w porównaniu z rokiem poprzednim (por. tab.2). Było to z pewnością w dużej mierze związane ze stosunkowo niewielkim wpływem kryzysu na polską gospodarkę w analizowanym okresie.

Tabela 2. Wartość indeksu SII dla Francji Polski na tle UE w latach 2002-2007

	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Francja	0,51	0,48	0,48	0,48	0,48	0,47	0,48
UE 27	0,45	0,45	0,45	0,45	0,45	0,45	0,50
Polska	0,20	0,21	0,21	0,22	0,23	0,24	0,30

Źródło: European Innovation Scoreboard 2007 s.58, 2008 s. 58, www.proinno-europe.eu

Na podstawie kształtowania się indeksu SII dla poszczególnych krajów, w odniesieniu do średniej UE, państwa podzielono na cztery grupy wyróżniając liderów innowacyjności, naśladowców, umiarkowanych innowatorów oraz tzw. „grupę pościgową”. Wyniki osiągnięte przez Francję, kwalifikują ją do grupy tzw. naśladowców charakteryzujących się wielkością analizowanego wskaźnika na poziomie średnim lub powyżej średniej. Polska obok Malty, Litwy, Węgier, Słowacji, Bułgarii, Łotwy i Rumunii ale także Grecji i Portugalii tworzy grupę państw o najniższym, ale stale rosnącym, o czym była już mowa, poziomie analizowanego wskaźnika. Francja nie jest więc liderem innowacyjności na tle pozostałych krajów członkowskich UE. Powinno to ułatwić wdrożenie w Polsce, stosowanych we Francji, rozwiązań związanych ze wsparciem innowacyjnych przedsięwzięć w sektorze MŚP. Ze względu bowiem na różnice w poziomie rozwoju gospodarczego między UE-15, a nowymi krajami członkowskimi wzorowanie się na liderach nie wydaje się być obecnie realne.

Wspieranie innowacyjności MŚP na poziomie Unii Europejskiej

Wśród reform gospodarki europejskiej związanych z realizacją Strategii Lizbońskiej istotne miejsce odgrywa kwestia wzrostu dynamiki przedsiębiorczości w Europie. Małym i średnim przedsiębiorstwom przypisuje się rolę decydującą w osiągnięciu tego celu. Wynika to z faktu traktowania MŚP w Unii Europejskiej jako podstawy europejskiej gospodarki, źródła przedsiębiorczości i innowacji, a także istotnego filara zatrudnienia (UKIE, 2002). Potwierdzają to dane statystyczne, wg których, w 2005 r. zatrudnienie w sektorze prywatnym MŚP wynosiło ok. 67% ogółu zatrudnionych w krajach UE-27, a wytworzona przez nie wartość dodana 57,6% (Schmiemann M, 2008).

Fakt przynależności Francji i Polski do Unii Europejskiej stwarza możliwości korzystania przez oba kraje ze wspólnotowych inicjatyw proinnowacyjnych skierowanych do MŚP. Kumulacja doświadczeń francuskich w tym zakresie wynika natomiast ze znacznie dłuższego okresu członkostwa w Unii Europejskiej.

Warto jednak zaznaczyć, że UE realizując cel związany z poprawą warunków

prowadzenia działalności innowacyjnej, zwraca uwagę na konieczność współpracy w rozwoju i wdrażaniu programów badań i innowacji przygotowywanych zarówno przez państwa członkowskie, jak i poszczególne regiony. Istotnego znaczenia nabiera więc koncepcja wymiany wiedzy wśród decydentów dzięki upowszechnieniu się w przyszłości tzw. sieci współpracy (Komisja Europejska DG ds. Przedsiębiorstw i Przemysłu, 2007).

Jednym z obecnie realizowanych projektów jest Inicjatywa PRO INNO Europe, której celem jest wspieranie międzynarodowej współpracy między agencjami ds. innowacji i programami ich dotyczącymi (Inicjatywa PRO INNO Europe, 2009). Kooperacja ma być realizowana poprzez :

- utworzenie platformy „INNO Learning” m.in. w celu oceny dobrych praktyk wspierających innowacje;
- wspieranie utworzenia sieci INNO skupiającej podmioty zarządzające regionalnymi i krajowymi programami innowacji w celu ułatwienia współpracy na szczeblu międzynarodowym;
- wspieranie wyróżniających się międzynarodowych inicjatyw w zakresie innowacji oraz partnerstwa publiczno-prywatnego w ramach działań INNO.

Interesującą jest też Inicjatywa Europe INNOVA skierowana do firm i osób zaangażowanych w innowacyjne działania. Jej podstawowym celem jest dostarczenie kompleksowej informacji dotyczącej innowacyjności w gospodarce, a także ułatwianie powstawania wspomnianych sieci współpracy między różnymi podmiotami. Cechą charakterystyczną tego projektu jest podejście sektorowe, polegające na identyfikowaniu i badaniu barier oraz wpływu zróżnicowanych czynników na powstawanie innowacji w poszczególnych sektorach gospodarki (Inicjatywa Europe INNOVA, 2009). Idei tej podporządkowano więc poszczególne elementy projektu, który obejmuje:

- sektorowy punkt obserwacyjny (Sectoral Innovation Watch) służący m.in. ocenie osiągnięć w zakresie innowacji w różnych gałęziach przemysłu;
- ogólcuropejskie sieci klastrów przemysłowych (Luster Networks), których celem jest identyfikacja, a także wymiana sprawdzonych rozwiązań;
- sieci podmiotów finansujących badania (Sectoral Financing Networks), zorganizowane w ramach poszczególnych sektorów w celu określenia szczególnych potrzeb finansowych przedsiębiorstw;
- panele innowacji (Sectoral Innovation Panels), złożone z ekspertów różnych gałęzi przemysłu, przedstawicieli środowiska akademickiego, a także decydentów politycznych, których zadanie polega na zatwierdzaniu wyników projektów;
- forum „Europe INNOVA” czyli platforma wirtualna jako miejsce kontaktów między wszystkimi inicjatywami związanymi z polityką na rzecz innowacji oraz wymiany rozwiązań już sprawdzonych.

Do najważniejszych instrumentów finansowych Unii Europejskiej wspierających inwestycje w działalność innowacyjną należą z pewnością Ramowe Programy na rzecz Konkurencyjności i Innowacyjności (Competitiveness and Innovation Framework Programme - CIP). Celem kolejnego, siódmego już programu (7PR), którego okres realizacji przewidziano na lata 2007-2013, jest wspieranie działalności innowacyjnej i budowanie konkurencyjności europejskich MŚP. Cel ten ma zostać osiągnięty dzięki lepszemu zapewnieniu dostępu do środków finansowych oraz świadczeniu usług wsparcia dla przedsiębiorstw na poziomie regionalnym. Realizacja Programów Ramowych odbywa się w oparciu o programy szczegółowe:

- program na rzecz przedsiębiorczości i innowacji (EIP)
- program na rzecz wspierania polityki w zakresie technologii informacyjnych i komunikacyjnych (ICT PSP)
- program dla Europy - inteligentna energia (IEE)

Należy także zwrócić uwagę na znaczący wzrost budżetu kolejnych Programów Ramowych finansujących badania i rozwój technologiczny (por. tabela 3). Około 15% tych środków w ramach 7PR przyznano sektorowi MŚP. Program ten finansuje przede wszystkim projekty, w które zaangażowane są niewielkie grupy MŚP, a ich celem jest rozwiązywanie wspólnych lub komplementarnych problemów technologicznych. Finansowaniu podlegają także projekty nadzorowane przez zrzeszenia MŚP, dla rozwiązywania wspólnych problemów większej liczby omawianej grupy przedsiębiorstw.

Tabela 3. Ewolucja budżetów Programów Ramowych UE

	lata	budżet w mld euro
4 PR	1994-1998	12
5PR	1998-2002	15
6PR	2002-2006	16
7PR	2007-2013	53

Źródło: Badania europejskie w działaniu. Siódmy Program Ramowy (7PR) - wysuwanie badań europejskich na pierwszy plan, KE DG ds. Badań Naukowych 2007, s.2, <http://ec.europa.eu/research>

Wieloletnia możliwość korzystania, przez francuskie przedsiębiorstwa, z unijnych inicjatyw skierowanych na wielopłaszczyznowy rozwój MŚP, jest z pewnością jedną z przyczyn stosunkowo wysokiej pozycji innowacyjnej francuskiej gospodarki.

Uczestnictwo Polski w wymienionych inicjatywach i programach może więc w istotny sposób przyczynić się do wzrostu innowacyjności polskich przedsiębiorstw, pod warunkiem optymalnego ich wykorzystania. Wspólnotowe działania związane ze znaczącym wsparciem finansowym stanowią bez wątpienia ważny element narodowej polityki innowacyjnej.

Rola narodowej polityki innowacyjnej w procesie wspierania działalności innowacyjnej MŚP na przykładzie Francji

Polityka innowacyjna stała się więc w ostatnich latach jedną z najważniejszych polityk państw Unii Europejskiej, co znalazło swoje potwierdzenie w Strategii Lizbońskiej. Wynika to, że wspomnianej roli innowacji dla wzrostu gospodarczego oraz niedoskonałości samoregulacyjnej funkcji rynku, który bez wsparcia ze strony instytucji państwa nie jest w stanie zapewnić innowacyjności gospodarki na optymalnym poziomie (Wolman E, 2001).

Kształt Narodowego Systemu Innowacji zdeterminowany jest przez wiele różnorodnych czynników. Jego ostateczna konstrukcja uwzględnia specyfikę gospodarki narodowej, w ramach której został stworzony. Zróżnicowanie czynników instytucjonalnych w poszczególnych krajach decyduje natomiast o skali odrębności systemów innowacji na poziomie narodowym. Do czynników tych należy m.in. struktura systemu edukacyjnego, formy instytucjonalnego finansowania, rodzaj instytucji badawczo-rozwojowych i ich zdolności zarówno w zakresie kreowania jak i dyfuzji innowacji, a także zasady ochrony prawa własności intelektualnej. Istotnym elementem charakteryzującym NSI jest też rodzaj polityki innowacyjnej państwa np. z punktu widzenia bezpośredniego lub pośredniego finansowania i kontroli sfery B i R czy też metod motywowania do wzrostu innowacyjności.(Okoń-Horodyńska E., 1998).

We Francji, stymulowanie aktywności w zakresie tworzenia i wprowadzania innowacji rozpoczęto już w latach 70., podejmując działania mające na celu szybki rozwój najnowszych technologii. Spowodowało to, istotne zapotrzebowanie na finansowanie

procesów innowacyjnych, co skutkowało m.in. stworzeniem otoczenia instytucjonalnego wspierającego aktywność innowacyjną małych i średnich przedsiębiorstw (Węclawski J, 1997). W latach 80. nastąpił natomiast proces decentralizacji polityki innowacyjnej. Jej rozproszenie wiązało się z bardziej bezpośrednim charakterem wsparcia, mającym na celu umocnienie małych i średnich firm, poprzez wspomaganie dynamiki ich rozwoju i pomoc w konfrontacji z wymogami technicznymi zmieniającego się otoczenia. Było to powiązane ze zwiększeniem liczby instytucji zajmujących się wspieraniem MŚP oraz zmierzającymi do wzrostu skuteczności modyfikacjami tej pomocy (Dominiak P i inni, 2005). Obecnie, istotne elementy polityki innowacyjnej Francji zawiera Narodowy Program Reform tworzony dla realizacji Strategii Lizbońskiej na poziomie narodowym. W raporcie na lata 2005-2008¹ proponowano rozwiązania dotyczące m.in. pomocy skierowanej do przedsiębiorstw rodzinnych dla sprostania konkurencji globalnej oraz w podejmowaniu współpracy z europejskimi partnerami. Nowoczesna polityka przemysłowa Francji opiera się bowiem na projektach inicjowanych przez państwo, przedsiębiorstwa oraz regiony i połączenie ich potencjału w skali kraju.

W Narodowym Programie Reform,² na lata 2008-2010, jednym z istotnych działań sprzyjających realizacji celu związanego z trwałym wzrostem, innowacjami i rozwojem przedsiębiorstw, ma być natomiast zapewnienie transferu wiedzy do przedsiębiorstw i podtrzymanie ich innowacyjności. Wiedza ta, będzie zaś efektem zreformowanej polityki badań realizowanej przez wyspecjalizowane agendy rządowe. Realizacja celów Strategii Lizbońskiej, której konsekwentnie podporządkowana jest polityka innowacyjna we Francji, wymaga stałego udoskonalania funkcjonowania proinnowacyjnych instytucji. Są one bowiem w dużej mierze odpowiedzialne za przepływ wiedzy i innowacji w systemie. Instytucje te, powinny przede wszystkim koncentrować się na funkcji pośredników między sektorem nauki a przedsiębiorstwami oraz stymulować współpracę między samymi przedsiębiorstwami.

Na szczególną uwagę zasługuje, funkcjonująca od 2005 r., grupa OSEO. Jej znaczenie, jako instytucji wspierającej innowacyjność MŚP, wynika z kompleksowości wsparcia, oferowanego w ramach jej działania. Obejmuje ono pomoc w zakresie realizacji projektów innowacyjnych przez OSEO-innowacje, finansowanie inwestycji i ich gwarantowanie we współpracy z instytucjami sektora bankowego przez OSEO-finansowanie oraz wsparcie w ramach środków własnych przez OSEO-gwarancje. Działalność OSEO-innowacje skierowana jest przede wszystkim jako pomoc dla realizacji innowacyjnych projektów proponowanych samodzielnie przez przedsiębiorstwo. Na uwagę zasługuje także istnienie 25 regionalnych jej oddziałów, co sprzyja skuteczniejszej realizacji celów OSEO i bezpośredniemu dotarciu do potencjalnych beneficjentów. Funkcjonowanie tej instytucji, ulegające ciągłemu dostosowaniu do zmieniających się potrzeb i warunków, stanowi o konsekwentnym wzroście jej znaczenia. W ramach tych działań, w 2008 r., OSEO połączyła się z Agence de l'innovation industrielle (Agencją ds. Innowacji Przemysłowych) w celu oferowania kompleksowego wsparcia wszystkim, bez względu na wielkość, przedsiębiorstwom w jednym miejscu. Kolejna zmiana dotyczy rozszerzenia zakresu finansowania projektów innowacyjnych, co jest związane z inicjatywą Komisji Europejskiej (KE) i Europejskiego Banku Inwestycyjnego (EBI) w sprawie uruchomienia Finansowego Instrumentu Podziału Ryzyka (RSFF), w ramach wspomnianego powyżej 7PR badań i rozwoju technologicznego. We Francji instrument ten zwiększył możliwości finansowania projektów innowacyjnych wspieranych w ramach OSEO.

Ze względu na członkostwo Polski w UE narzędzie to może być wykorzystywane dla

¹ Programme national de reforme pour une croissance sociale 2005-2008, octobre 2005

² Strategie de Lisbonne pour la croissance et l'emploi. Programme national de reforme française 2008-2010, octobre 2008

wspierania ryzykownych projektów badawczo-rozwojowych i innowacyjnych, spełniających ściśle określone kryteria i zasady kwalifikowalności, także w Polsce.

Nowatorskim rozwiązaniem było pojawienie się we Francji, w 2004 r., tzw., „biegunów konkurencyjności” (pôles de compétitivité). Powstały one z inicjatywy rządu francuskiego i miały na celu skupienie w ramach specyficznej sieci: przedsiębiorstw, centrów badawczych oraz instytucji szkoleniowych, wokół wspólnych projektów innowacyjnych w celu wykorzystania efektu synergii wspólnych działań. Są one istotnym elementem systemu innowacyjnego na poziomie regionalnym. Skuteczność ich działania wspomaga możliwość uzyskania dodatkowych subwencji oraz ulg i zwolnień podatkowych. Szansa prowadzenia efektywnej działalności innowacyjnej w ramach pôles de compétitivité spowodowała duże zainteresowanie inicjatywą przez sektor MŚP.³

O ich popularności wśród przedsiębiorców może świadczyć fakt, że w ośmiu dotychczas zrealizowanych etapach złożono ponad 1500 projektów innowacyjnych ubiegających się o dofinansowanie w ramach opisywanej inicjatywy. Ponad połowę z nich przyjęto do realizacji w udzielając przedsiębiorcom pomocy finansowej w wysokości 946 mln euro z budżetu państwa. Istotnym wsparciem w realizacji inicjatywy była także pomoc finansowa uzyskana na poziomie budżetów lokalnych w wysokości 512 mln euro. (OSEO 2009). Popularność pôles de compétitivité wśród inwestorów, zwłaszcza tych prowadzących małe i średnie przedsiębiorstwa, jak również wymierne efekty realizowanych projektów wyrażające się w ich pozytywnej ocenie spowodowały wznowienie inicjatywy na kolejny okres. W latach 2009-2011 przeznaczono na ich działalność 1,5 mld euro. Istotną część tych środków jest zarezerwowana na projekty innowacyjne finansowane poprzez międzyministerialny fundusz (FUI) przeznaczony dla pôles de compétitivité.⁴

Najnowszą inicjatywą jest projekt „Carnot” (label „Carnot”). Ma on na celu podtrzymanie rozwoju tzw. projektów partnerskich. W latach 2006-2007 został przyznany 33 strukturom badawczym. Jest on przyznawany na 4 lata i wspomaga zdolność skutecznej współpracy centrów badawczych z przedsiębiorstwami, pozwalając na otrzymanie dodatkowej dotacji finansowej, która wynika z wysokości badawczego kontraktu partnerskiego. Cel jest więc dwojaki, z jednej strony chodzi o zachęcenie państwowych ośrodków badawczych do rozwoju badań partnerskich, z drugiej o umożliwienie realizacji projektu dzięki subwencji „Carnot”

Natomiast przykładem inicjatywy realizowanej od lat 60. we Francji, która wraz ze zmianami polityczno-ekonomicznymi pojawiła się w latach 90. w Polsce, są parki naukowo-technologiczne. Wydają się one obecnie jednym z najważniejszych narzędzi wspierających rozwój małych i średnich firm, tworząc pozarządowe instytucje otoczenia biznesu, zapewniając im łatwiejszy dostęp do innowacyjnych rozwiązań. Obok inkubatorów przedsiębiorczości i centrów transferu technologii to właśnie parki naukowo-technologiczne tworzą instytucjonalne zaplecze sprzyjające komercjalizacji badań naukowych, współpracy naukowo-badawczej i transferu wiedzy, bez których rozwój innowacyjności przedsiębiorstw byłby trudniejszy i realizowany na mniejszą skalę (Marciniec B.M. 2007). We Francji, już w latach 70., zauważono istotną zależność między rozwojem przedsiębiorstw sektora MŚP i zwiększeniem ich konkurencyjności, a funkcjonowaniem parków-technologicznych zwanych we Francji Technopolami czyli obszarami których działalność opiera się na tworzeniu i komercjalizacji nowych technologii. Przykłady ich pozytywnego wpływu na innowacyjność przedsiębiorstw można zauważyć także w Polsce, co znajduje swoje odzwierciedlenie w polityce innowacyjnej naszego kraju, w której parki naukowo-technologiczne zaliczono do

³ W 2006 r. na 1419 projektów realizowanych w ramach biegunów w 815 brała udział przynajmniej jedna firma z sektora MŚP tworzeniu i komercjalizacji nowych technologii

⁴ 27.11.2009 r. zakończono etap zgłaszania projektów do 9 edycji pôles de compétitivité

pozarządowych instytucji działających na rzecz wzrostu innowacyjności. Rozwiązanie sprawdzone, m.in. we Francji, jest więc już z pozytywnym skutkiem stosowane także w Polsce. Obserwacja i analiza francuskich Technopolii może natomiast przyczynić się do uniknięcia potencjalnych zagrożeń i pozwala na korzystanie z wieloletnich doświadczeń francuskich w zakresie funkcjonowania parków naukowo-technologicznych.

Wybrane formy zachęt podatkowych jako źródła finansowania innowacji we Francji

Jedną z najistotniejszych barier dla prowadzenia działalności innowacyjnej przez MŚP jest brak wystarczających środków finansowych. W tym kontekście, decydującym dla poprawy ich poziomu rozwoju jest, obok rozbudowanej struktury instytucjonalnej, wspierający ją system pomocy finansowej. Warto podkreślić, że dzięki tworzeniu korzystnego otoczenia administracyjnego i podatkowego dla firm innowacyjnych, firmy francuskie znajdują się w grupie najbardziej konkurencyjnych firm w Europie, o czym wspomniano w pierwszej części opracowania. Należy zauważyć, że działania rządu zmierzające w kierunku poprawy otoczenia dla działalności badawczo-rozwojowej skłaniają także inwestorów zagranicznych do prowadzenia innowacyjnej działalności na terenie Francji (MESR, 2008).

Istotnym źródłem finansowania jest, zaproponowany przez rząd francuski w 1983 r. i znacząco zmodyfikowany w 2004 r., - Credit d'impôt recherche - CIR (kredyt podatkowy na badania). Był to jeden z pierwszych programów przywilejów podatkowych dla przedsiębiorstw prowadzących działalność B i R we Francji. Jest to propozycja dla wszystkich przedsiębiorstw, bez względu na ich wielkość i sektor działalności, podlegających podatkowi dochodowemu, pod warunkiem wypełnienia deklaracji określającej kwalifikowane koszty działalności na B i R oraz roczny dochód. Ma ona na celu uzupełnienie środków ze źródeł prywatnych przeznaczanych w przedsiębiorstwach na B i R, środkami publicznymi. Uwzględniając oczekiwania i zmieniające się uwarunkowania, prawo finansowe, w 2008 r., znacząco uprościło zasady oraz zwiększyło zakres uzyskiwanej w ramach CIR pomocy. W podstawę CIR wliczono bowiem 30% wydatków na B i R poniesionych przez przedsiębiorstwo, do 100 mln euro, oraz 5% wszystkich wydatków powyżej tego progu. Do najciekawszych, z polskiego punktu widzenia, kosztów kwalifikowanych wliczanych do programu należą: wynagrodzenia pracowników zaangażowanych w działalność B i R oraz koszty wynikające z płacenia obowiązkowych składek na ubezpieczenia społeczne. CIR zachęca m.in. do zatrudniania osób, które niedawno zdobyły tytuł doktora, ponieważ wydatki ponoszone w związku z ich zatrudnieniem są liczone podwójnie w podstawie CIR przez kolejne 12 miesięcy, a od 2009 r. okres ten przedłużono do 24 miesięcy. Co do kosztów badań zleconych, w ramach CIR przewiduje się odliczenie 200% kosztów finansowania działalności prowadzonej przez uczelnie wyższe oraz publiczne i prywatne instytuty badawcze.⁵

W 2007r. CIR uzupełniono o projekt Jeune Entreprise Innovante-JEI (młode przedsiębiorstwo innowacyjne). Uzyskanie przez przedsiębiorstwo statusu JEI daje prawo do korzystania ze zróżnicowanych przywilejów podatkowych, do których należy zwolnienie z podatku dochodowego od osób prawnych przez trzy lata od uzyskania tytułu JEI, a przez kolejne dwa, firma płaci ten podatek w wysokości 50%. Korzyści związane są także z poza płacowymi kosztami pracy pracowników tych przedsiębiorstw zaangażowanych w działalność B i R. Należy do nich siedmioletni okres zwolnienia z obowiązku opłacania przez pracodawcę składek na ubezpieczenie ich pracowników, dodatkowo można także liczyć, w niektórych przypadkach, na zwolnienie z podatków lokalnych od nieruchomości. Otrzymanie

⁵ W 2007 r pomoc w ramach CIR wyniosła 2,5mld euro a szacunki na 2008 r. przewidują pomoc w wysokości ok. 3 mld euro

powyższego statusu jest związane z prowadzeniem działalności kwalifikującej do pomocy w ramach programu JEI i spełnieniem przez przedsiębiorstwa następujących kryteriów: posiadanie statusu MŚP wg definicji Unii Europejskiej, istnienie na rynku krócej niż 8 lat i bycie faktycznie nowo-powstałym przedsiębiorstwem, co wyklucza rozpoczęcie działalności w ramach koncentracji, restrukturyzacji czy rozszerzenia dotychczasowej działalności. Przedsiębiorstwo musi też przeznaczać 15% wszystkich swoich wydatków na działalność B i R.

Francuskie władze uznają programy CIR i JEI za niezwykle istotny element szerszej strategii, mającej na celu stworzenie środowiska sprzyjającego innowacyjności, w szczególności zaś stymulującego prowadzenie działalności o charakterze badawczo-rozwojowym w małych i średnich przedsiębiorstwach. Doświadczenia francuskie są więc programami sprawdzonymi, a ich mechanizm wydaje się być możliwym do wdrożenia także na polskim rynku, uwzględniając nasze finansowe możliwości w tym zakresie.

Aniołowie Biznesu - alternatywne źródło wspierania aktywności proinnowacyjnej MŚP

Francja jest przykładem kraju, w którym omawiany sektor przedsiębiorstw szuka wsparcia dla działalności badawczo-rozwojowej przede wszystkim na rynku venture capital, którego rozwój zaobserwowano już w latach 80. (Węclawski J. 1997). Jest to powszechnie stosowany na świecie instrument finansowego wspierania przedsiębiorstw. Nie ulega wątpliwości, że venture capital jest doskonałą alternatywą dla tradycyjnych, form finansowania, zwłaszcza dla przedsiębiorstw innowacyjnych, dysponujących nowoczesną technologią, ograniczonych jedynie brakiem kapitału. Finansowanie to umożliwia m.in. realizację bardzo ryzykownych i jednocześnie innowacyjnych projektów. Na szczególną uwagę zasługuje jedna z form venture capital tzw. „business angels” (aniołowie biznesu), którymi są wg Polskiej Agencji Rozwoju Przedsiębiorczości (PARP) prywatni inwestorzy dysponujący zarówno odpowiednim kapitałem jak i doświadczeniem, wspierający małe i średnie przedsiębiorstwa zwłaszcza we wczesnych fazach ich działalności (Mikołajczyk B, 2007). Z punktu widzenia tematu niniejszego opracowania na uwagę zasługuje udział instytucji publicznych w tworzeniu sieci aniołów biznesu (Business Angels Network - BAN). Nie bez znaczenia jest też zaangażowanie wspomnianych instytucji, których zadaniem jest wspieranie rozwoju gospodarczego kraju, w finansowanie tych sieci. Francja jest drugim w Europie, po Wielkiej Brytanii, krajem pod względem liczby aniołów biznesu (BA) zrzeszonych w sieci. W 2007 r. w 54 sieciach zrzeszonych było we Francji 3600 aniołów. Uwagę zwraca także wartość zrealizowanych przez nich inwestycji która wyniosła ponad 37 mln euro przy średniej wartości inwestycji na poziomie 173 tyś. euro. Natomiast w 2008 r. liczba sieci zrzeszających business angels wzrosła do 66 (EBAN 2008). Na uwagę zasługuje także fakt specyficznej koordynacji BAN na poziomie krajowych federacji. Federacje takie istnieją właśnie we Francji a także w Belgii, Szwecji, Portugalii, Katalonii, Wielkiej Brytanii, Szkocji i Holandii. Stanowią one istotne źródło informacji na temat rynku BA na poziomie krajowym.

Należy także odnotować, że w 29% sieci te były w Europie finansowane z funduszy państwowych, a w 28% z funduszy europejskich, co potwierdza wpływ instytucji państwowych na rozwój i charakter tej formy finansowania przedsięwzięć innowacyjnych. Chociaż w Polsce działa zaledwie kilka takich sieci, wieloletnie, pozytywne doświadczenia, francuskie, mogą okazać się jednym z elementów zachęcających do dalszego ich tworzenia, tym bardziej, że istnieje (wykorzystywana np. przez polską sieć SilBan) możliwość ich współfinansowania ze środków Unii Europejskiej

Podsumowanie

Przegląd wybranych działań podejmowanych przez rząd francuski dla poprawy otoczenia innowacyjnego sektora MŚP potwierdza, że Francja od wielu lat traktuje innowacje jako priorytetowe dla jego rozwoju, co wpłynęło na przedstawioną w opracowaniu wysoką pozycję konkurencyjną Francji na tle UE.

W Polsce, znaczenie rozwoju polityki innowacyjnej znalazło odzwierciedlenie w Narodowej Strategii Rozwoju. Najistotniejszym elementem jest Program Operacyjny Innowacyjna Gospodarka, którego działania są podporządkowane wzrostowi innowacyjności przedsiębiorstw jako niezbędnemu elementom ich rozwoju.

Słabością Narodowego Systemu Innowacji w Polsce, jest bez wątpienia niedojrzałość instytucji finansowych działających na rzecz innowacji. Z tym większą uwagą należy zauważyć wprowadzenie Kredytu Technologicznego jako formy finansowania działalności innowacyjnej małych i średnich firm.

Uzasadnionym wydaje się też podjęcie bardziej zdecydowanych działań sprzyjających tworzeniu sieci aniołów biznesu, biorąc pod uwagę m.in. pozytywne francuskie doświadczenia. W tym względzie warto wziąć pod uwagę utworzenie w Polsce krajowej federacji zrzeszającej sieci aniołów biznesu. Prowadzona przez nich działalność informacyjna i promocyjna mogłaby doprowadzić do upowszechnienia wiedzy na temat istoty zjawiska tej alternatywnej formy inwestowania, co ma miejsce we Francji i przynosi wymierne efekty zarówno bezpośrednim beneficjentom jak również przyczynia się do poprawy innowacyjności na poziomie lokalnym dzięki realizacji nowatorskich projektów biznesowych.

Zachęty podatkowe realizowane we Francji w ramach programów Credit d'impôt recherche oraz Jeune Entreprise Innocente, zdobyły uznanie francuskich przedsiębiorców i cieszą się wśród nich dużą popularnością. W Polsce brakuje tego typu zachęt, które na wzór francuskich, miałyby szansę stać się skutecznymi elementami zachęcającymi do prowadzenia działalności badawczo-rozwojowej prowadzonej przez firmy sektora MŚP.

Na uwagę zasługuje także intensywność działań sprzyjających innowacyjności realizowana we Francji na szczeblu regionalnym, co sprawiło że innowacyjność francuskich regionów jest oceniana stosunkowo wysoko, a region Ile de France znajduje się wśród dziesięciu najbardziej innowacyjnych regionów Europy. Dla porównania pierwszy Polski region na tej liście, woj. mazowieckie, zajęło 65 miejsce (European Innovation Scoreboard 2006).

Decentralizacja działań, na wzór francuski, z pewnością sprzyjałaby wzrostowi innowacyjności regionów, a w konsekwencji innowacyjności całej polskiej gospodarki.

Udział Polski w projektach związanych z unijnym współfinansowaniem pozwala natomiast na częściowe pokonanie bariery ograniczonych możliwości finansowych. Współfinansowanie nowych projektów pilotażowych np. takich jak „Bon na innowacje” powinno także skutkować wzrostem innowacyjnego potencjału polskich przedsiębiorstw, pod warunkiem stworzenia przejrzystych zasad ubiegania się i udzielania pomocy przez instytucje na szczeblu krajowym. Doświadczenia organizacyjne grupy OSEO wydają się stanowić istotne uzupełnienie istniejących w tym zakresie rozwiązań stosowanych np. przez PARP.

Kreowanie innowacyjnego środowiska jest realizowane w Polsce w ramach Narodowego Systemu Innowacji, w którym niezwykle istotną rolę powinny odgrywać sprawnie działające proinnowacyjne instytucje oraz efektywne formy finansowania działalności innowacyjnej. Wykorzystywanie sprawdzonych rozwiązań krajów takich jak Francja, które znacznie wcześniej podjęły działania na rzecz tworzenia gospodarki opartej na wiedzy i związanej z nią skutecznej polityki innowacyjnej, mogą mieć z pewnością znaczący wpływ na wzrost innowacyjności polskiej gospodarki.

BIBLIOGRAFIA:

1. Małe i średnie przedsiębiorstwa w obliczu internacjonalizacji i integracji gospodarek europejskich. Przykłady Włoch, Francji, Polski i Czech, (2005) pr. zb. pod red. P. Dominiaka, J. Wasilczuk, N. Daszkiewicz, Scientific Publishing Group ,Gdańsk
2. Marciniak B.M.,(2007) Rola parków naukowo-technologicznych w rozwoju małych i średnich przedsiębiorstw, Wydawnictwo Poznańskie, Poznań.
3. Mikołajczyk B.,(2007) Infrastruktura finansowa MŚP w krajach Unii Europejskiej, Difin, Warszawa
4. Okoń-Horodyńska E.,(1998) Narodowy system innowacji w Polsce, AE Katowice, Katowice
5. Penc J.,(2007) Zarządzanie innowacyjne- sterowanie zmianami w procesie integracji europejskiej, Wyższa szkoła Stosunków Międzynarodowych, Łódź
6. Schmiemann M, Les entreprises par classe de taille - tout horizon de PME dans l'UE, Eurostat 2008
7. Statistics Compendium Based on the Information Provided by Business Angel Networks Having Respondek to the Survey Conducted in 2008, EBAN, Brussels
8. Węclawski J.,(1997) Venture capital. Nowy instrument finansowania przedsiębiorstw, Wyd. Naukowe PWN, Warszawa
9. Knap-Stefaniuk A, Innowacyjność a konkurencyjność przedsiębiorstw, „Zarządzanie zmianami”, 2007 nr 2
10. Wolman E.,(2001) Rola ośrodków innowacji i przedsiębiorczości w perspektywicznej, innowacyjnej polityce gospodarczej państwa, „Gazeta Innowacje nr 9,
11. Badania rozwój technologiczny i innowacje. Inicjatywa PRO INNO Europe, www.cie.gov.pl (stan na dzień 7.04.2009)
12. European Innovation Scoreboard 2006, www.proinno-europe.eu (stan na dzień 20.03.2009)
13. European Innovation Scoreboard 2007, www.proinno-europe.eu (stan na dzień 30.03.2009)
14. European Innovation Scoreboard 2008, www.proinno-europe.eu (stan na dzień 25.11.2009)
15. Guide de Credit d'impôt Recherche, Ministère de l'Enseignement Supérieur et de la Recherche, 2008, www.enseignementsup-recherche.gouv.fr/cid20358/le-credit-d-impot-recherche-cir.html (stan na dzień 3.04.2009)
16. Inicjatywa Europe INNOVA, www.ukie.gov.pl (stan na dzień 10.04.2009)
17. OSEO - Soutien l'innovation et la croissance des PME, www.oseo.fr (stan na dzień. 21.03.2009)
18. Programme national de reforme pour une croissance sociale 2005-2008, octobre 2005, www.sgae.gouv.fr/actualites/docfiles/pnr.pdf (stan na dzień 25.03.2009)
19. Przede wszystkim MŚP. Europa jest dobra dla MŚP, MŚP są dobre dla Europy, Komisja Europejska DG ds. Przedsiębiorstw i Przemysłu, 2007
20. Strategia Lizbońska - droga do sukcesu zjednoczonej Europy, UKIE, Warszawa maj 2002
21. Strategie de Lisbonne pour la croissanceet l'emploi. Programme national de réformefrançais 2008-2010, octobre 2008, www.sgae.gouv.fr/actualites/docfiles/PNR_2008_2010.pdf (stan na dzień 25.03.2009)